

וכל צבאם, וברא את האדם, וכלם מוכנים לשבח ליוצרים ולפארו. ועדיין לא היה פאר ושבח לפניו, עד שנכנס שבת ושקטו כלם, ופצחו רנה ושבחה העליונים והתחתונים, ואז ישב על פסא כבודו. פלומר, אזי היה מי שיפיר את כבודו (נ"א בוראו), וישבח לכבודו.

ואמר רבי יהודה, אין לך שבח וקלוס לפני הקדוש ברוך הוא כמו שבחו של שבת העליונים ותחתונים כלם משבחים לו כאחד, ואפילו יומו של השבת ממש, משבח לו, הדיא הוא דכתיב, (תהלים צב א) מזמור שיר ליום השבת.

וויצור ה' אלהים (בראשית ב). רבי תנחום פתח, (ישעיה מב) כה אמר האל ה' בורא השמים ונוטיהם וגו', כשברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, ברא אותם מאין, והוציאם אל הפעל ועשה מהם ממשות. ובכל מקום אתה מוצא בורא על דבר שבראו מאין והוציאו לפעל.

אמר רב חסדא, וכי השמים מאיין נבראו, והלא מאותו האור של מעלה נבראו? אמר רבי תנחום, כף הוא! אלא גוף השמים מאין היה, וצורתם מדבר ממשות, וכן הוא האדם.

ותמצא בשמים בריאה, ואחר כף עשיה. בריאה - בורא השמים, פלומר מאין. עשיה - לעושה השמים, מדבר ממשות, מהאור של מעלה. ואמר רבי תנחום, עשיה הוא תקון הדבר בגדל ומעלה ממשות שהיה, כמו שנאמר ויעש דוד שם.

אמר רבי חנילאי, הפסוק הזה לא בא אלא להדרש, וויצור בשני יודין, וכל השאר יודין, וכל השאר אתה מוצא ביד אחד. אלא כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו, לא ברא במעלה

ליוצרים ולפארו. ועדיין לא היה פאר ושבח לפניו, עד שנכנס שבת, ושקטו כלם, ופצחו רנה ושבחה, העליונים והתחתונים, ואז ישב על פסא כבודו. פלומר, אזי היה מי שיפיר את כבודו (נ"א בוראו), וישבח לכבודו.

ואמר רבי יהודה, אין לך שבח וקלוס לפני הקדוש ברוך הוא, כמו שבחו של שבת, העליונים ותחתונים כלם משבחים לו כאחד, ואפילו יומו של השבת ממש, משבח לו, הדיא הוא דכתיב, (תהלים צב א) מזמור שיר ליום השבת.

וויצור ה' אלהים, ר' תנחום פתח, (ישעיה מב ה) כה אמר האל ה' בורא השמים ונוטיהם וגו'. כשברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, ברא אותם מאין, והוציאם אל הפועל, ועשה מהם ממשות. ובכל מקום אתה מוצא בורא על דבר שבראו מאין, והוציאו לפועל.

אמר רב חסדא, וכי השמים מאיין נבראו, והלא מאותו האור של מעלה נבראו. אמר רבי תנחום, כף הוא, אלא גוף השמים מאין היה, וצורתם מדבר ממשות. וכן הוא האדם.

ותמצא בשמים בריאה, ואחר כף עשיה. בריאה בורא השמים, פלומר מאין. עשיה, לעושה השמים, מדבר ממשות, מאותו האור של מעלה. ואמר רבי תנחום, עשיה הוא תקון הדבר בגדל ומעלה ממשות שהיה. כמה דאתא אמר, (ש"ב ח יג) ויעש דוד שם.

אמר רבי חנילאי, פסוקא דא לא אתא אלא להדרש. וויצור בשני יודין, וכל השאר את מוצא ביד אחד. אלא כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו, לא ברא במעלה (דף כב ע"ב) בכינה, אלא האדם לברו. שנתן בו

במעלה בכינה, אלא האדם לבדו, שנתן בו כח מן העליונים לדעת ולהכיר ולהבדיל בין הטוב ובין הרע, והוא מעטר בכבוד והדר, כמו שנאמר (תהלים ח) וכבוד והדר תעטרהו, והוא מושל על כל מעשה ידיו. זהו שפתוב (שם) תמשילהו במעשי ידיו. ואחר כל השבח הזה, כשהוא זוכר שהוא עפר וישוב אל העפר, הפל נעשה הכל לפניו, ואומר וי. אומר רבי יוחנן, חלק התבה, וי יצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה, וישוב אל העפר כמות שהיה.

דבר אחר, וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה. אומר רבי שלום, יצרו בשני יצרים, טוב וביצר הרע, מה שאין כן בשאר הבריות, כדי לנסות בו את האדם ויהיה פתחון פה לצדיקים, ולא יהיה פתחון פה לרשעים.

אמר רבי אבא, מפני מה פתוב האדם? אלא השם שהוא שמו ממש, שם הקיום. נאמר על הנשמה, שהיא באדם, קיימת. אלהים, שהוא שם משתף, נאמר על הגוף, שיש בו שתפות. אמר רבי אבהו, שם הקיום גוזר ושולט, כמו אותו המוץ הנדף והנדרס לרגלים ולא נלוה לאחרים. ומשום כך לא נגזר במעשה בראשית אלא אות אחת משמו, והוא כמי שאמר בה"א בראם.

ושנינו בספר החכמה הגדולה של שלמה, שמה של השמטה, משא שזופה קרעי המלך, הממשלה שהטיל בה בחותם קטן, לשלטת תחתיו, שנאמר (שמות טו) מי כמוכה באלים ה'.

את האדם - לרבות כל הכחות שבו. עפר מן האדמה - אומר רבי

פח מן העליונים, לדעת ולהכיר ולהבדיל בין הטוב ובין הרע, והוא מעוטר בכבוד והדר, כמה דאתאמר (תהלים ח) וכבוד והדר תעטרהו, והוא מושל על כל מעשה ידיו, הדא הוא דכתיב, (שם ח) תמשילהו במעשי ידיו, ואחר כל השבח הזה כשהוא זוכר שהוא עפר וישוב אל העפר, הפל נעשה הכל לפניו, ואומר וי. אומר רבי יוחנן, פלג התבה, וי יצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה, וישוב אל העפר כמות שהיה.

דבר אחר וייצר י"י אלהים את האדם עפר מן האדמה. אומר רבי שלום, יצרו בשני יצרים, ביצר טוב וביצר הרע. מה שאין כן בשאר הבריות. כדי לנסות בו את האדם ויהיה פתחון פה לצדיקים, ולא יהיה פתחון פה לרשעים.

אמר רבי אבא, מפני מה פתיב ה', ואחר כך אלהים. אלא השם שהוא שמו ממש, שם הקיום. נאמר על הנשמה, שהיא באדם קיימת. אלהים, שהוא שם משותף, נאמר על הגוף, שיש בו שותפות.

אמר רבי אבהו, שם הקיום, גזיר ושליטא, פהדין טריפין שקיפין דרגלין. ולא אוזיפין לאחרן. ובגיני כך, לא אדפר בעובדוי דבראשית, אלא חד את משמוי, והוא כמאן דאמר בה"א בראם.

ותנינן בספרא דחכמתא רבה דשלמה, שמא דשמיטה, מטול שזיפא, קרעוי דמלפא, קושטיזא דאטיל ביה בחותמא זעירתא, למשלטא תחותוי, שנאמר (שמות טו) מי כמוכה באלים ה'.

את האדם, לרבות כל הכחות שבו. עפר מן האדמה, אומר רבי אבהו, תא חזי, היף

אָפּהוּ, בּא וּרְאָה, אִיךְ יְכוּל אִישׁ לְהִתְקַיֵּם בְּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהָרִי הַתּוֹרָה מְעִידָה עָלָיו שֶׁהוּא עֹפֵר? וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, עֹפֵר וְלֹא חֹמֶר, שְׂאֵלוֹ הִיָּה מִחֹמֶר, הִיָּה יוֹתֵר בְּקִיּוּם, שֶׁהָרִי בִּנְיָן שׁוֹבְנָה מִחֹמֶר יֵשׁ לוֹ קִיּוּם, אֲבָל עֹפֵר מִמֶּשׁ לֹא יְכוּל לְהִתְקַיֵּם. זֶהוּ שִׁפְתוּב (בראשית א) כִּי עֹפֵר אֲתָה וְאֵל עֹפֵר תֵּשׁוּב. לֹא נֶאֱמַר כִּי חֹמֶר אֲתָה. אָמַר רַבִּי חֲנִינְיָ, וְהָרִי כְּתוּב (איוב ד, ט) אַף שִׁכְנֵי בְּתֵי חֹמֶר אֲשֶׁר בְּעֹפֵר יְסוּדִים.

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, הַפְּסוּק הַזֶּה מְסִיעֵ לָנוּ, וְהוּא נֶאֱמַר עַל הָעוֹלָם הַזֶּה שְׂאֵינוּ כֵּן בְּקִיּוּם, שְׁנֵה כְּתוּב בְּכַנִּי אָדָם, שֶׁמְדוֹרֵם בְּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁבְּנִינוּ בְּטִיט, וְהוּאִיל וְאוֹתוֹ הַבְּנִינָן בְּטִיט הוּא וְרֵאוי לְקִיּוּם, מָה רֵאוי לוֹ לִיסוּד? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א-ה) אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת אֲבָנִים יְקָרוֹת לִיסֵד הַבַּיִת. אֲבָל אֵינוּ כֵּן הַבְּנִינָן הַחֹזֵק, שֶׁהוּא בִּנְיָן שֶׁל טִיט וְהִיסוּד הוּא עֹפֵר, מִשּׁוּם כֶּף לֹא יִהְיֶה בְּקִיּוּם. זֶהוּ שִׁפְתוּב אַף שִׁכְנֵי בְּתֵי חֹמֶר אֲשֶׁר בְּעֹפֵר יְסוּדִים, שְׂאֵינוּ שֶׁל קִיּוּם.

וַיִּפַּח בְּאַפּוֹ נְשָׁמַת חַיִּים וְגו', אֲוִרִיתָא אֲתַקְבַּלַת עַל אָדָם, חֲזוּ מַה דְּעֵבֵד בַּר נֶשׁ דָּא, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְהִיב בֵּיהּ נְשָׁמַתָּא קְדִישָׁא, לְמִיָּהֵב לִיהּ חַיִּין לְעֵלְמָא דְאַתִּי, וְהוּא בְּחוֹבְתִיהּ, אֲתַחֲזוֹר לְהֵהִיא נְפִשָׁא חַיִּיתָא, דְּהוּא נְפִשָׁא דְּבַעֲרִתָּא, דְּאַפִּיקַת אַרְעָא לְבַעֲרִתָּא וּלְחַיִּיתָא. הִדָּא הוּא דְכְּתִיב, תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ. וּמֵאֵן הוּא מִינָהּ, בְּהֵמָה וְרֶמֶשׁ וְחַיִּיתוֹ אַרְץ לְמִינָהּ.

אָמַר רַבִּי חַיָּיא, בּא וּרְאָה וַיַּעַשׂ הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה, הוּא מַעֲצָמוֹ חֲזוֹר לְאוֹתוֹ כַּח הַבְּהֵמִית הַנְּשָׁמָה, הַנְּגִזוֹר מִן הָאָדָמָה, וְעוֹב כַּח הַנְּשָׁמָה

יְכִיל אֵינֶשׁ לְאַתְקִימָא בְּהָאֵי עֵלְמָא, דְּהָא אֲוִרִיתָא אֲסֵהִיד בְּהוּ דְּהוּא עֹפֵרָא.

וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, עֹפֵר וְלֹא חֹמֶר, דְּאֵלוֹ הוּא מִחֹמֶר, הוּא יְתִיר בְּקִיּוּמָא, דְּהָא בְּנִינָא דְּאַתְבְּנִי מִחֹמֶר קִיּוּמָא אִית לִיהּ. אֲבָל עֹפֵר מִמֶּשׁ, לֹא יְכִיל לְאַתְקִימָא. הִדָּא הוּא דְכְּתִיב, כִּי עֹפֵר אֲתָה וְאֵל עֹפֵר תֵּשׁוּב, לֹא אִיתְמַר כִּי חֹמֶר אֲתָה. אָמַר רַבִּי חֲנִינְיָ, וְהָא פְּתִיב (איוב ד) אַף שִׁכְנֵי בְּתֵי חֹמֶר אֲשֶׁר בְּעֹפֵר יְסוּדִים.

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, פְּסוּקָא דָּא מְסִיעֵ לָן, וְהוּא נֶאֱמַר עַל הָעוֹלָם הַזֶּה, שְׂאֵינוּ כֵּן בְּקִיּוּם. דְּהָא פְּתִיב בְּכַנִּי נֶשׂא, דִּי מְדַרְהוֹן בְּהָאֵי עֵלְמָא, דְּבְּנִינָיָה בְּטִינָא, וְהוּאִיל דְּהָהוּא בְּנִינָא בְּטִינָא הוּא, וַיִּתְחַזֵּי לְקִיּוּמָא. מֵאֵי חַזֵּי לִיהּ לִיסוּדָא. כְּמָה דְאַתְ אָמַר (מ"א ה לא) אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת אֲבָנִים יְקָרוֹת לִיסֵד הַבַּיִת. אֲבָל לֹא הָכִי בְּנִינָא תְּקִיפָא, דְּהוּא בְּנִינָא דְּטִינָא, וַיְסוּדָא הוּא עֹפֵרָא, בְּגִין דָּא לֹא לְהָוִי בְּקִיּוּמָא. הִדָּא הוּא דְכְּתִיב, אַף שִׁכְנֵי בְּתֵי חֹמֶר אֲשֶׁר בְּעֹפֵר יְסוּדִים, שְׂאֵינוּ שֶׁל קִיּוּם.

וַיִּפַּח בְּאַפּוֹ נְשָׁמַת חַיִּים וְגו', אֲוִרִיתָא אֲתַקְבַּלַת עַל אָדָם, חֲזוּ מַה דְּעֵבֵד בַּר נֶשׁ דָּא, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְהִיב בֵּיהּ נְשָׁמַתָּא קְדִישָׁא, לְמִיָּהֵב לִיהּ חַיִּין לְעֵלְמָא דְאַתִּי, וְהוּא בְּחוֹבְתִיהּ, אֲתַחֲזוֹר לְהֵהִיא נְפִשָׁא חַיִּיתָא, דְּהוּא נְפִשָׁא דְּבַעֲרִתָּא, דְּאַפִּיקַת אַרְעָא לְבַעֲרִתָּא וּלְחַיִּיתָא. הִדָּא הוּא דְכְּתִיב, תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ. וּמֵאֵן הוּא מִינָהּ, בְּהֵמָה וְרֶמֶשׁ וְחַיִּיתוֹ אַרְץ לְמִינָהּ.

אָמַר רַבִּי חַיָּיא, בּא וּרְאָה וַיַּעַשׂ הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה, הוּא מַעֲצָמוֹ חֲזוֹר לְאוֹתוֹ כַּח הַבְּהֵמִית, הַנְּגִזוֹר מִן הָאָדָמָה, וְעוֹב כַּח הַנְּשָׁמָה